

Klovni? Narri? Sopraano!

Mia Heikkisen toinen jatkotutkintokonsertti
Musiikkitalon Camerata-salissa 03.05.2024 klo 19.00

Työryhmä:

Mia Heikkinen

teoksen ideointi, käsikirjoitus, sopraano, klovni, bouffon, puvustaja, lavastaja

Jouni Bäckström

teoksen ideointi, baritoni, klovni, bouffon

Jacintha Damström

teoksen ideointi, mezzosopraano, klovni, bouffon, huilisti

Mikko Helenius

pianisti, bandoneonisti

Taina Mäki-Iso

teoksen ideointi, konsultointi

Kiitos Sibelius-Akatemian tukisäätiölle ja Taideyliopiston
tohtorikoulutuksen ohjausryhmälle!

Kiitos Pia Lasoselle ja Reetta Ristimäelle pukujen lainasta!

Erityislämmin kiitos Aarno Cronvallille äänitteiden tekemisestä!

Klovni? Narri? Sopraano! - improvisaation avulla luotu esitys

Toisessa jatkotutkintokonsertissani improvisaatiota on käytetty työvälineenä, jonka avulla luoda uusi teos. Tutkin siinä myös tarkemmin fyysistä improvisaatiota ja fyysistä komiikkaa, sillä ensimmäisessä jatkotutkintokonsertissani *Naisten huone vol II* (30.5.2023) fyysinen toiminta ei ollut fokuksessa ja oopperaimprovisaatiossa fyysinen ilmaisu jää usein vähemmälle huomiolle.

Mielestäni jatkotutkintokonserteissa on myös mahdollisuus ottaa esiin yhteiskunnallisesti tärkeitä aiheita, käsitellä niitä ja ottaa niihin kantaa. Niinpä päätin yhdistää tutkimukseni ja tarpeeni tuoda esiin oopperan kulissien takaisia tapahtumia ja käsitellä aiheita fyysisen teatterin muotoihin kuuluvien klovnerian ja bouffonin keinoin - onhan narri ollut perinteisesti se, joka saa irvailla vallanpitäjille ja tehdä pilkkaa sovinnaisuussäännöistä välittämättä.

Konserttini numeroissa esiintyvä sattumalta ihan lähiaikoina pinnalle nostettuja ooppera-alaa puhututtavia aiheita, joista muun muassa Sonja Saarikoski on kirjoittanut *Long Play* -verkkojulkaisussa.

Teoksen aiheen pohja: laulajien kyselykaavake

Teoksen aiheet perustuvat omiini ja työryhmän kertomiin kokemuksiin, mutta lisäksi olen kysynyt nimettömän kyselykaavakkeen avulla millaisia kokemuksia laulajakollegoillani on kerrottavanaan. Julkaisin kyselykaavakkeen sosiaalisen median kanavilla syksyllä 2023 ja sain yli viisikymmentä omin sanoin kerrottua vastausta ikävistä tai koomisista kokemuksista esimerkiksi laulunopiskeluajoilta, laulukilpailuista, koelauluista tai oopperalavan tapahtumista. Lomakkeessa pyydettiin vastausta seuraavanlaisiin kysymyksiin:

Onko kertomani kokemus omakohtainen, todistettu, kuultu vai joku muu?

Missä kertomani tapahtui (laulutunnilla, koelauluissa, laulukilpailuissa, oopperalavalla, konsertissa, muualla)?

Kirjoita mahdollisimman tarkkaan tapahtuneesta omin sanoin nimiä mainitsematta?

Diagrammin mukaan tapahtuneista 90% oli omakohtaisia ja lähes puolet oli tapahtunut oopperalavalla. Muita tapahtumapaikkoja oli laulutunti, koelaulut, laulukilpailut, konsertti, pukusovitus, tutkinto, (Sibelius-) Akatemian pääsykokeet, mestarikurssit, laulukurssit, oopperaproduktion harjoitukset.

Kirjoitusten pohjalta esitykseen valmistui lopulta seitsemän numeroa, joiden tapahtumapaikkana on:

1. kohtaus: koelaulu
2. kohtaus: laulutunti
3. kohtaus: laulukilpailu
4. kohtaus: ohjausharjoitukset
5. kohtaus: musiikkiharjoitukset
6. kohtaus: pukusovitus
7. kohtaus: esitys

Kyselykaavakkeen materiaalia on käytetty esityksen pohjana niin, että osa tekstistä on suoria lainauksia ja osaa on hieman muokattu, tarinoita yhdistelty tai irrotettu alkuperäisestä asiayhteydestään tai tapahtumapaikastaan, jotta kohtaukset toimisivat paremmin. En vastannut itse kirjoittamaani kyselyyn vaan kirjoitin omat kokemukseni suoraan käsikirjoitukseen. Koska kyseessä on improvisoitu teos, saattaa jokin tekstikohta muuttua tai puuttua kokonaan esityksestä, mutta käytämme harjoiteltua käsikirjoitusta improvisaation pohjana.

Teoksen musiikki

"O zittre nicht", Yön kuningattaren aaria Mozartin oopperasta *Taikahuilu*

"Batti, batti", Zerlinan aaria Mozartin oopperasta *Don Giovanni*

"Il core vi dono", Dorabellan ja Guglielmon duetto Mozartin oopperasta *Così fan tutte*

"Caro nome", Gildan aaria Verdin oopperasta *Rigoletto*

- Lisäksi improvisoitua musiikkia (a)tonaaliseen tyyliin

Musiikillisesti tässä teoksessa improvisoidaan siis pääosin kahdella tyylillä: käyttämällä Mozartin aarioita ja duettoja inspiraation lähteinä sekä (a)tonaaliseen aikamme musiikin tyyliin.

Yllä mainittuja sävellettyjä kappaleita käytetään esityksessä inspiraationa ja pohjana improvisaatiolle. Musiikilliseen improvisaatioon saamme vaikutteita niin toisiltamme kuin yleisöstä. Myös etukäteen harjoiteltu näyttämöllinen toiminta ja käsikirjoitettu teksti vaikuttavat improvisointiin, sillä näilläkin on lupa muuntua eikä siksi mikään pysy täysin samanlaisena. Improvisoidessamme tekstiä, käytämme lähtökohtana käsikirjoitusta, sillä halusin varmistaa, että "Laulajien kokemuskyselyn" kartoituksesta tulee käytettyä materiaalia mahdollisimman paljon ja mahdollisimman tarkasti.

Klovnerian periaatteita oopperaimprovisaation maailmassa

Klovni? Narri? Sopraano! edustaa teatteriklovneriaa, jonka muokkaamisessa nykyaikaisempaan suuntaan ovat olleet merkittävässä osassa Jacques Lecoq ja Philippe Gaulier. Saamani klovneriaoppi on peruja heidän pedagogiikastaan. Teatteriklovnerialle sirkuksesta tutuksi tullut valkoinen maski ja punainen nenä ei ole enää välttämättömiä elementtejä eikä niitä tässäkään esityksessä liioin nähdä. Tämän tyyppisistä klovnihahmoista tutuimpia suurelle yleisölle ovat kenties Uno Turhapuro ja Mr. Bean.

Klovnin periaatteisiin kuuluu reagoida kaikkeen näkemäänsä, kuulemaansa ja aistimaansa. Niinpä klovnin on oltava jatkuvassa kontaktissa itsensä ja ulkopuolisen maailman kanssa. Näyttelijän on myös hyväksyttävä lavatilanteesta nousevat tunteensa ja otettava ne osaksi esitystä piilottamatta

niitä katsojilta. Klovneriassa rooli pysyy läpi esityksen ja yleisö on koko esityksen ajan yksi improvisointikumppaneista.

Bouffon esityksessä *Klovni? Narri? Sopraano!*

Klovni? Narri? Sopraano! edustaa myös bouffon-perinnettä: bouffon on hahmo, joka ei usko mihinkään ja pilkkaa kaikkea. Bouffonit syntyivät 1960-luvulla Lecoqin tutkiessa melodraamaa. Hahmon kehittäminen alkoi toisten ihmisten miimimisestä parodioimisesta, mutta parodian kohteena oleva henkilö koki helposti tulevansa pilkatuksi, mikä ei suinkaan ollut tarkoitus. Ratkaisuna tähän Lecoq keksi käyttää erilaisia täytteitä, joilla parodian tekijä sai muokata kehonsa mahdollisimman erilaiseksi, jopa epänormaaliksi. Niinpä bouffoneilla saattaa olla erilaisia vanusta tai vaatemytyistä tehtyjä ulokkeita, kyhmyjä, valtavia takapuolia, rintoja tai vatsoja, joiden ei ole tarkoituskaan näyttää erityisen taidokkailta tai kauan suunnitelluilta. Lecoqin työtä on jatkanut sittemmin Philippe Gaulier, ja hänen oppilaanaan on ollut muun muassa näyttelijä Sacha Baron Cohen, jonka bouffonhahmot ovat tunnettuja populaarikulttuurissa.

**TAIDE-
YLIOPISTO**

✕ SIBELIUS-AKATEMIA